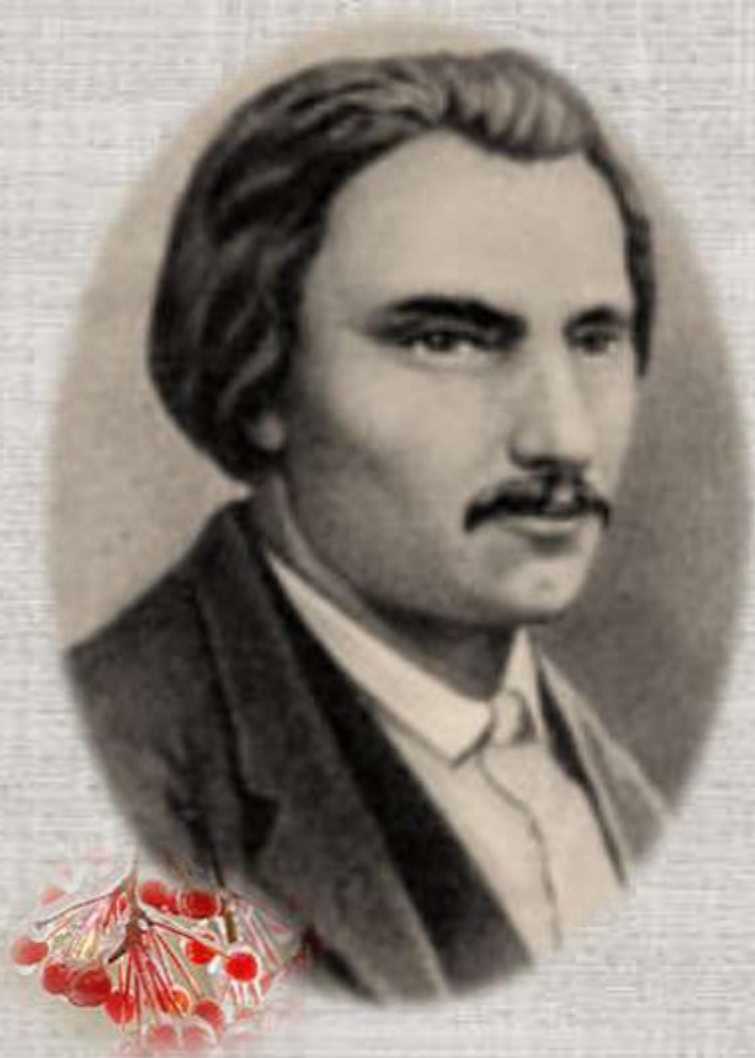

Степан Руданський (1834-1873). Лікар, поет, гуманіст

*До 180-ї річниці
від дня народження*

Підготувала Ольга Юрчишина,
головний бібліотекар

Родом з Поділля

Один з найкращих лікарів свого часу, поет високої національної свідомості, перекладач, фольклорист, громадський діяч Степан Руданський народився 6 січня 1834 року (за новим стилем) в селі Хомутинці Вінницького повіту Подільської губернії (нині Калинівського р-ну на Вінниччині) в родині священика.

В'їзд в село Хомутинці

Село Хомутинці. Сучасне фото

Камінь
Степана
Руданського на
річці
Постоловій

Липа, ровесниця
Степана Руданського

Тут навчався Степан Руданський

**Церква Успіння Пресвятої Богородиці (1755)
Село Руданське на Шаргородщині. Тут
прислужував юний Руданський, сучасною
мовою – проходив практику. Сучасне фото**

**Шаргородська
духовна бурса, нині
Свято-
Миколаївський
чоловічий монастир.
Сучасне фото**

**Кам'янець-Подільська духовна семінарія, нині
картинна галерея. Сучасне фото**

І.І. Сеченов

С.П. Боткін

Військово-медична академія імені С.М. Кірова, колишня медико-хірургічна академія. Санкт-Петербург. Сучасне фото

У 1961 році Степан Руданський закінчив один з найкращих навчальних закладів Російської імперії – Санкт-Петербурзьку медико-хірургічну академію із званням доктора медицини, додатково склав іспити на повітового лікаря. Серед його вчителів були видатні вчені: фізіолог І.І. Сеченов і терапевт С.П. Боткін.

122515

1 Септембра

Скінчилися шукати, навіщо не отримав
не мали мої кошти на чужині, а знову
у дорозі і галицькими харчами коштує по
пошуду. Прощай Петропіль! прощай
моє горно пихице! не мало сили моє
рідної сили потрапило в тебе, а гриз
мені було в са тебе забути. Сировини
замінив в землі та промови понав
а до тебе, ти мене перемогли, ти
мене перекували в судили і твердили
пучили од себе. А чим то пошуду
мене подарує? Ти сице море мене са
гарує, ти море шовку промови понав
отримати обличчя. А кримський порт
ти повинен одробити ти промови наді
мені! Прощай те мій друже прощай
Кітуполь! прощай моє раді-традо,
прощай и ти моє гірсько мша моє
миле С... вили моє діла, вили
моє серце, вили моє пам'яті до віку.

*Сторінка з щоденника Степана
Руданського від 1.09.1861*

**22.06.1861 С. Руданський
звертається до Конференції
медико-хірургічної академії з
проханням надати йому роботу на
Півдні в зв'язку з хронічним
захворюванням легень –
туберкульозом, про що засвідчують
лікарняні листки за листопад
1859 р. та за червень і липень
1960 р. Лікували студента
професори Г.М. Прозоров і
С.П. Боткін.**

**Члени Конференції прихильно
поставилися до запиту молодого
фахівця й звернулися до медичного
департаменту Міністерства
внутрішніх справ. Незабаром
надійшла відповідь:**

**«... стипендиат Академии лекарь
Степан Руданский определен 1-го
сего августа городовым врачом в
Ялту Таврической губернии».**

Перший міський лікар Ялти

Таким було повітове місто Ялта, коли сюди
приїхав С. Руданський.

**Восени 1861 року Степан
Руданський приїздить в Крим і стає
першим штатним міським лікарем
Ялти. Тут він працював 12 років.**

**Был в Ялте доктор Руданский,
страстный любитель малороссийского
языка... замечательно талантливый человек.**

Н. Костомаров

Карло Босолі. Вид Ялти.

С. Руданський був першим санітарним і ветеринарним лікарем міста й повіту, карантинним лікарем застави та селищ Південного берега Криму, першим земським лікарем, завідувачем лікарняною й господарчою частинами в Ялтинському лікарняному відділенні.

Єдиним лікувальним закладом у повіті було лікарняне відділення в Ялті. У звіті за 1861 р. С. Руданський зазначає, що “...відділення має тільки один хірургічний та один фельдшерський набори” інструментів.

Міська лікарня, в якій працював С. Руданський, нині станція переливання крові. Сучасне фото

Будинок , в якому мешкав С. Руданський
в Ялті. 19 ст.

**Пам'ятна
дошка на
будинку, в
якому мешкав
С. Руданський
в Ялті**

Той же будинок. Сучасне фото

**Занедужає бувало, бідний
чоловік, – зараз до лікаря
Руданського. Цей і допоможе, і
грошей не візьме. Бувало й
так, що бідному чоловікові
нема де жити, щоб лічиться;
Руданський дає свою хату,
лічить, годує, чим Бог послав,
і не жде ніякої заплати.**

Михайло Комаров

Пам'ятна дошка на будинку санітарно-епідеміологічної служби в Ялті

Вулиця с. Руданського в Ялті

С. Руданський доклав багато зусиль для санітарного, економічного й культурного розвитку міста. Був постійним членом ялтинської санітарної комісії, секретарем комітету з питань благоустрою. На засіданнях міської управи лікар постійно порушував питання про поліпшення санітарного стану Ялти. Заснував тут ветеринарну, санітарну, пожежну служби, сприяв побудові у місті водогону, каналізації, частину власної землі безкоштовно віддав для спорудження фонтану з резервуарами. З його ініціативи побудовано міський ринок, який функціонує й дотепер, почав діяти стаціонарний метеорологічний пункт, засновано першу медичну бібліотеку на Південному березі Криму.

**Ялта швидко розбудовувалась.
Сюди щорічно приїздило від 100 до
200 і більше осіб не лише з усіх кінців
Російської імперії, а й з-за кордону.
Особливо було багато приїжджих на
час відпочинку в Лівадії царської
сім'ї . На Степана Руданського
припав найважчий тягар
започаткування санаторно-курортної
справи на Південному березі Криму.
Ще задовго до В. Дмитрієва він
проводив спостереження за хворими,
на яких посилався С. Боткін,
обґрунтовуючи курортне значення
Криму, описав показання для
направлення хворих на
Південнобережжя, вказав на користь
купання в морі.**

**Інформаційна дошка про
заснування Степаном
Руданським ветеринарної
лікарні в Ялті**

Ілюстрація з книжки Є. Білоусова
“Степан Руданський – поет і лікар”
(Тернопіль, 2008)

Перспективний «Проект о преобразовании Ялтинского больничного отделения», розроблений Степаном Руданським, засвідчує про його глибоку господарську обізнаність і відмінне знання Південного берега Криму. Розмірковуючи про збільшення кількості ліжок для хворих, лікар зазначає: «... было бы очень полезно иметь одну особую более приличную комнату с 2-мя лучшими кроватями для помещения тех больных, которые иногда с небольшими средствами приезжают лечиться на Южный берег (подобно доктору Омелянскому, умершему в 1864 году в Ялтинском больничном отделении)».

ВОЗВЕДЪ МИМОСТІЮ
МЫ, АЛЕКСАНДРЪ ВТОРЫЙ,
ИМПЕРАТОРЪ И САМОДЕРЖЕЦЪ
ВСЕРОССИЙСКІЙ, ЦАРЬ ПОЛЬСКІЙ,
ВЕЛИКІЙ КНЯЗЬ ФИНЛЯНДСКІЙ,
И ПРОЧАЕ, И ПРОЧАЕ, И ПРОЧАЕ.

*Нашему Императорскому
Свѣтнику, Ялтинскому Городовому
Врачу, Почетному Мирскому
Судителю, Степану Руданскому*

*Въ воздаяніе отличной усердной
и ревностной службы вашей. На-
граждаемъ васъ въ знакъ благодарности.
Всеполномочіемъ повелеваемъ. Мы Васю
Указомъ въ 7 день Октября 1869 года. Напи-
сать о сего. Кавалеру Императорскаго
и Царскаго Суда. Нашего Святого
Станислава, третьей степени.*

У відомості, складеній
Таврійською лікарською
управою від 9 січня
1864 року йдеться:
«Ялтинский городской
врач Степан Руданский
обращает на себя
внимание отличными
знаниями по науке».
У 1869 р. за розвиток
земської медицини він
був нагороджений
орденом Станіслава 3-го
ступеня й годинником
фірми «Павло Буре».

Степан Руданський (праворуч)
з сестрою Ольгою та братом
Григорієм. Фото 60-х років 19 ст.

**Непідкупний, принциповий лікар
Руданський мав сутички з купцями,
власниками заїжджих дворів.**

**Заздрісники, недоброзичливці
неодноразово намагалися його вижити
з Ялти. Втіхою була літературна праця,
та часу для неї майже не залишалося.**

**Коли влітку 1872 року в місті
спалахнула епідемія холери,
Руданський вжив рішучих заходів для
організації протиепідемічного режиму,
але й сам захворів. Загострилась
хвороба туберкульозу легень, тож
полишив світ завчасно – 3 травня
1873 року (за новим стилем) у брата
Григорія на руках зі словами на устах:
«Україно моя мила...»**

Храм Іоанна Златоуста в Ялті. Тут
відспівували тіло Степана Руданського.
Давнє та сучасне фото

**Степан Руданський
працював переважно в епоху
земських реформ і
уособлював собою розвиток
лікарської справи за нових
умов. Діяльність визначного
лікаря-подвижника, його
самовіддана праця, службова
дисциплінованість,
визначний організаторський
талант мають слугувати
прикладом для сучасної
генерації лікарів.**

**На поштовій картці - перший пам'ятник на
могілі поета й лікаря в Ялті. 1913 р.**

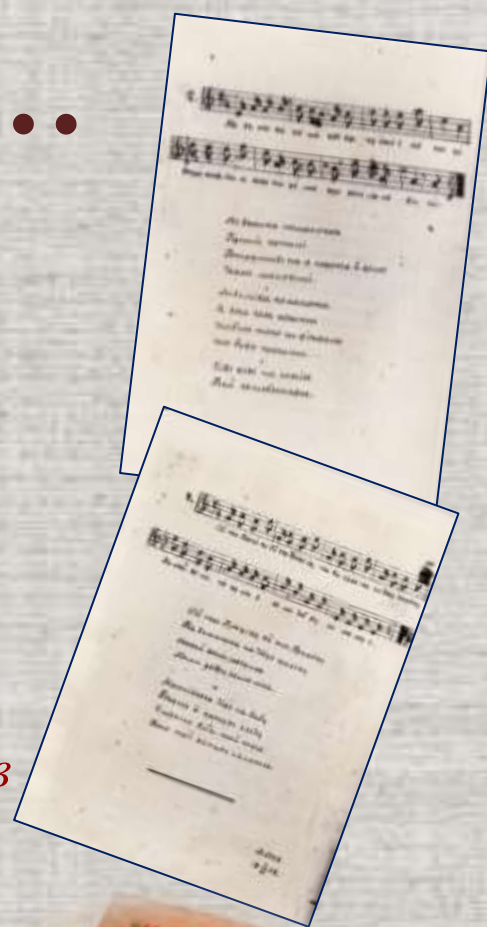
Збільшене фото з поштової картки

І слово лікує...

Руданський був з небагатьох українських поетів, котрі намагалися зачепити у своїй творчості нові теми, а не тільки ті, що їх «заїздили» попередники і наслідувачі Шевченка.

Михайло Драгоманов

Творчість Руданського дослідники розподіляють на три періоди: кам'янець-подільський (1851–1855), петербурзький (1856–1861) і ялтинський (1862–1873). Кам'янець-подільський період характерний прилученням до естетики романтизму, виробленням оригінальних жанрів. Уже в ранній ліриці юнак виявив неабиякий поетичний хист, його твори відзначаються мелодійністю й пісенністю.

У 1852 р. С. Руданський створив дві рукописні збірки «Народные малороссийские песни, собранные в Подольской губернии. С.В.Р.». Внеском у літературну спадщину 19 ст. є його громадянська лірика, патріотичні пісні, історичні поеми-хроніки.

Усі свої твори, включаючи й віршовані переклади, С. Руданський називав «співомовками». Пізніше власне співомовками назвали гумористичні й сатиричні вірші С. Руданського, написані здебільшого у формі коломийки за змістом народних приказок і прислів'їв, анекдотів. В петербурзькі роки він писав ще й байки, балади, займався перекладацькою діяльністю.

Ілюстрації
А. Базилевича до
творів Степана
Руданського

В Ялті С. Руданський продовжив перекладати або переспівувати з чеської, польської, російської, німецької та ін. літератур. Головною справою поетового життя назвав І. Франко переклад “Іліади” Гомера – перший повний переклад геніального епосу українською мовою. В цей час працював над перекладом “Енеїди” Вергілія, підготував до друку збірки “Подольськеє весілля” та “Копа пісень”. Найповніше видання творів у семи томах з’явилося у 1895-1903 рр. у Львові, підготовлене турботами І. Франка, А. Кримського, М. Комарова, В. Лукича. У радянський час (1972-1973) вийшов у світ тритомник С. Руданського, до якого не ввійшли твори, які вважалися “ідейно-хибними”. Твори поета і лікаря актуальні й сьогодні.

Художній досвід поета взяли на озброєння вінницькі гумористи, створивши у 1998 р. козацький курінь ім. С. Руданського.

Ілюстрація з книжки Є. Білоусова “Степан Руданський – поет і лікар” (Тернопіль, 2008)

У 1994 р. КСП с. Хомутиці та Вінницькою організацією НСПУ була заснована Всеукраїнська літературно-мистецька премія ім. Степана Руданського. Нещодавно Кримською республіканською організацією НСПУ засновано літературну премію імені Степана Руданського, яка прийняла естафету від однойменної обласної премії, що вручалася наприкінці ХХ ст. Кримським фондом культури.

СПІВОМОВКИ

Степана Руданського

1855—1860

ПЕТРОПІЛЬ

Титульна сторінка
рукописної збірки
Степана Руданського
«Співомовки» (1855-
1860)

Перша сторінка
автографа казки
Степана Руданського
«Цар Соловей» (1857)

Царь - Соловей

Частина перша

1.

За ірми заморани
Сети вишке царство
Могучю вновель
Синне владарство.

И в тини царстві круту гору
Дика піднімає
Надт ворог вновель
Гнилий павуч ає.

Стини шкелі в диненрасс
Стини при шкелі
Скрип піднога вшотан
Двери бривенноту

У павуч на високій
Долотий пошотий
Стоити претини вновель
Ві вновель пошотий

КОПА ПІСЕНЬ

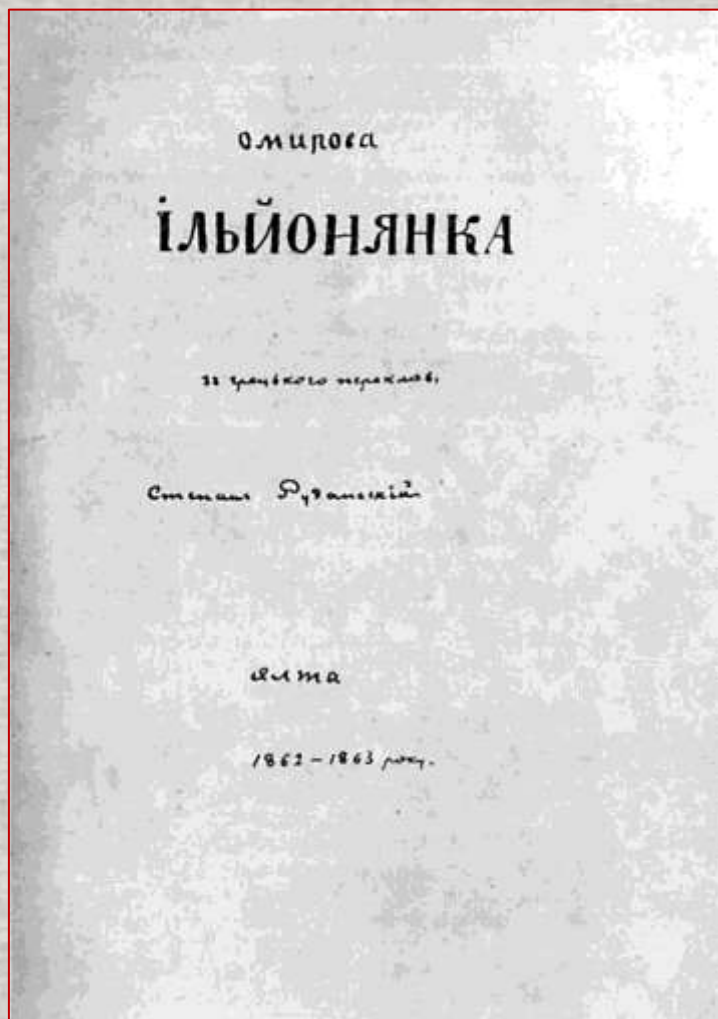
Список

Степана Руданського

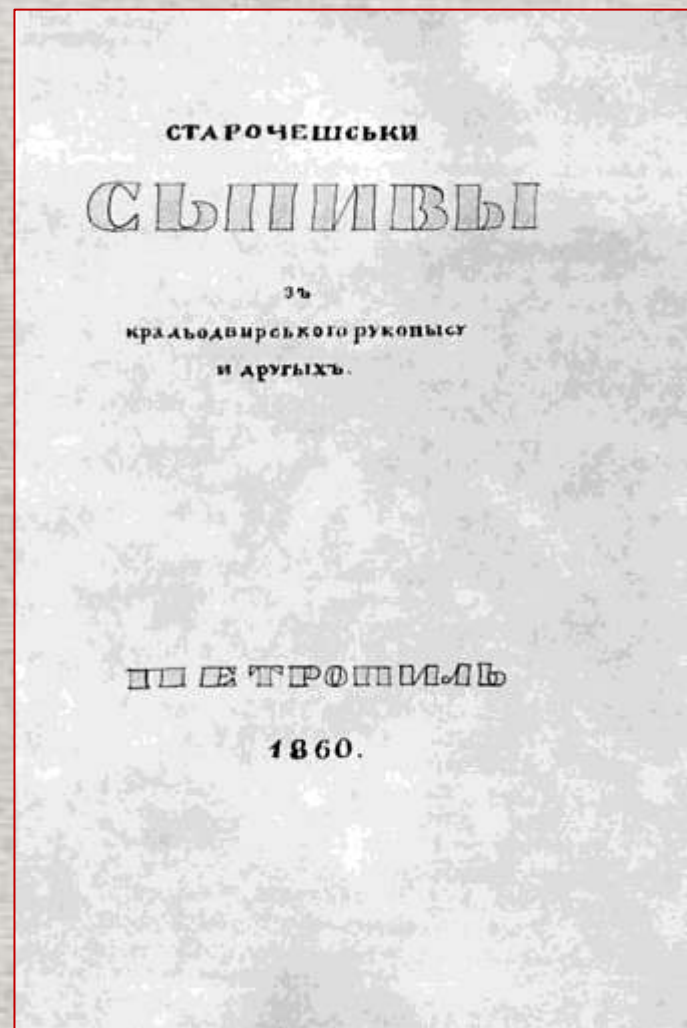
Листопада 1862.

Микола Гербель.

Титульна сторінка
автографа
рукописної збірки
Степана Руданського
«Копа пісень» (1862)

Титульна сторінка автографа
перекладу «Омирової
Ільйонянки» Степана
Руданського (1862)

Титульна сторінка автографа
перекладу Степана Руданського
«Старочеські співы з
Краледворського рукопису» (1860)

Перше видання творів Степана Руданського

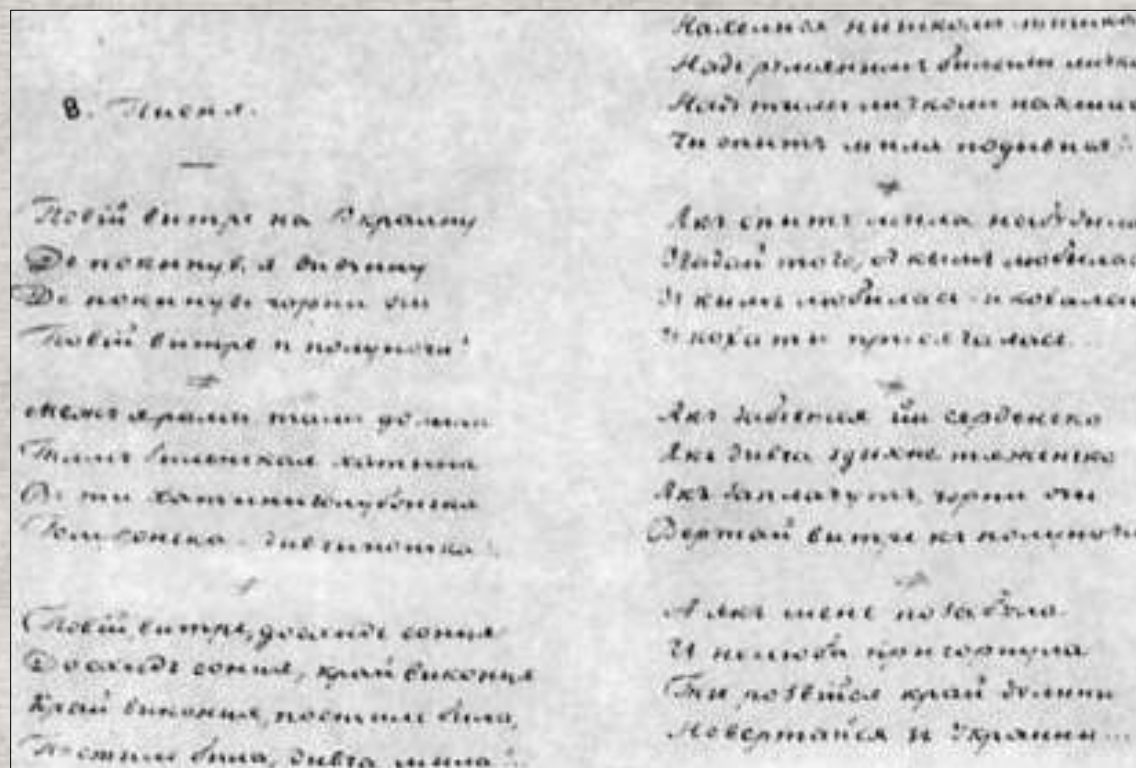
У 1880 р. Олена
Пчілка видала
своїм коштом
«Співомовки
Руданського»,
підписавшись
криптонімом
«Н-й Г-ъ
Волинскій»

Творчість Руданського так сплелася з творчістю народу, що важко сказати, де в його писаннях кінчається народне і починається індивідуальне авторство.

Олена Пчілка

Степан Руданський виявив себе найоригінальнішим і заразom найбільш народним Іван Франко

Автограф всесвітньовідомої пісні “Повій, вітре, на Вкраїну”

**Іван
Козловський**

**Костянтин
Огнєвий**

**Пісню “Повій, вітре, на Вкраїну”
виконували корифеї сцени**

Борис Гмиря

Анатолій Солов'яненко

**Пісню, що здобула велику
популярність в народі,
яка перекладена більш
як на 100 мов світу,
продовжують виконувати
наступні покоління
талановитих виконавців.**

Копія портрета сановника
виконана С. Руданським

**“...дуже любив усяку старовину, працював
над нею, висліджував все, що міг...
Працюючи над старовиною усяких племен,
Руданський хоч і не був сам ученим, але
ставав іноді у великій пригоді для вчених...”**

М. Ф. Комаров

**Знайомство з поетом і композитором
Петром Ніщинським, художником Іваном
Айвазовським, поетом та істориком Миколою
Костомаровим, поетом Амвросієм Метлинським
наклало відбиток на творчі заняття Руданського,
підтримувало інтерес до живопису, старовини,
народної творчості. Коли на Південному березі
Криму в Партеніті, нині с. Фрунзенське, було
знайдено старовинне єврейське кладовище,
Степан Руданський з п'яти надгробних плит зняв
копії «рисунков и еврейских надписей» і надіслав
їх до Одеси в Товариство історії та
старожитностей.**

**Айвазовський І. Схід сонця біля
берегів Ялти. 1864 р.**

Степан Руданський єднає Україну

**Всеукраїнське свято сатири й гумору імені Степана Руданського в райцентрі
Калинівка на Вінниччині. 2013 р.**

**Конференція, присвячена Степанові Руданському
в ялтинському медичному коледжі. 2012 р.**

**В бібліотеці села Криворівня на Гуцульщині.
2004 р.**

Всеукраїнське свято сатири й гумору ім. Степана Руданського в його рідному селі. 11.01.2014

Нагрудний знак “180 років Руданському С.В.”

Фрагмент постаменту пам'ятника

**Пам'ятник С. Руданському в
Калинівці на Вінниччині. Автор
П. Антип (Донецьк). Відкрито
12.01.2014 р.**

Музей С. Руданського в Хомутинях

**Портрет
Степана
Руданського в
музеї. Село
Хомутинці.
Автор В. Негода**

**Могили батьків С. Руданського в його
рідному селі**

**Бюст Степана Руданського в
центральному парку
(м. Вінниця)**

**Пам'ятник Степану
Руданському в
с. Хомутиці на
Вінниччині. Автор
І. Гончар**

**Скульптурний портрет
Степана Руданського.
Знаходився на будинку
колишньої бурси в Шаргороді
на Вінниччині**

**Бюст С. Руданського на
території Луганського
онкодиспансера**

**Пам'ятна дошка на будівлі
Гайворонського вокзалу на
Кіровоградщині**

**В селі Руданське Шаргородського р-ну на
Вінниччині у 2012 р. відкрито меморіальну
дошку на честь поета й лікаря**

Олег Чорногуз – лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. С. Руданського 2013 року.

**Пам'ятник на могилі С. Руданського
в Ялті**

**Сходинок, що ведуть до могили
Степана Руданського. Ялта**

**Картина “Степан Руданський серед
своїх героїв”. Автор Ю. Коваль**

**Євген Білоусов (Феодосія) – автор книжки
“С. Руданський – поет і лікар”**

**Зустріч у ВНМУ ім. М.І. Пирогова (Вінниця)
з нащадком Степана Руданського Олексієм
Боржковським**

**Книжкова виставка та літературно-мистецький вечір
у Національній науковій медичній бібліотеці України**

**Музейна кімната С. Руданського в
Ялтинському НВК № 15 “Гімназія-
школа-садок” ім. С. Руданського**

**Народна капела бандуристів
ім. С. Руданського Кримського гуманітарного
університету (м. Ялта)**

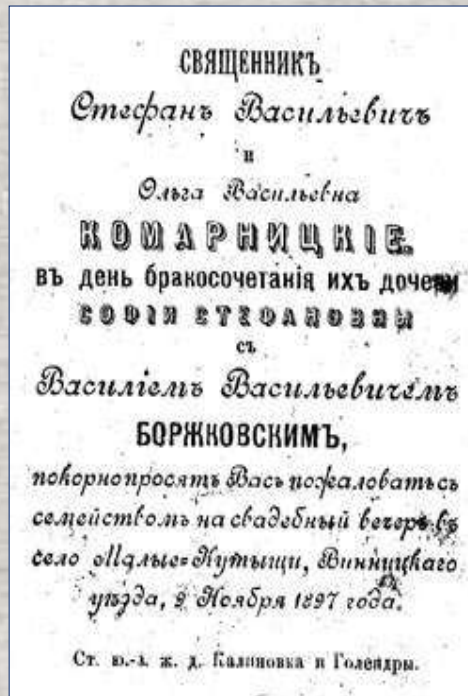

**Пам'ятні марка та конверт з зображенням
С. Руданського**

Лікар Боржковський – нащадок Степана Руданського

Олексій Васильович
Боржковський,
випускник ВНМУ ім.
Пирогова 1959 року,
популяризатор
творчості Степана
Руданського,
дослідник його
життєвого шляху

Запрошення на весілля
племінниці С. Руданського
Софії Комарницької з
Василем Боржковським,
1897 р. яке засвідчує
причетність О. В.
Боржковського до роду
Руданських

На могилі свого пращура в
Ялті

